

MEB 6, 7 VE 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERİN DEĞER İLETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

*Esra EKİNCİ ÇELİKPAZU**
*Elif AKTAŞ***

ÖZET

Teknolojik gelişmelere paralel olarak insanî duyguların körelendiği günümüz toplumlarında, birbirlerine karşı saygı, sevgi ve hoşgörü duygularını kaybetmeden bilimselliğe ve akılcılığa önem veren, empati kurabilen, azimli, çalışkan ve dürüst bireylerin yetiştirilmesi için etkili bir değer eğitimi ihtiyacı vardır. Okullar, ulusal ve evrensel değerlerin iletimini sağlayarak toplumların devamlılığını sağlayan kurumlardır. Eğitim öğretim sürecinin vazgeçilmez bir parçası olan ders kitaplarının değer iletimi konusunda önemli bir rolü vardır. Öğrenciler, ders kitaplarında yer alan ve ana dilinin her türlü imkânından ve söz varlığı zenginliğinden yararlanılarak oluşturulan edebî eserler yoluyla millî ve evrensel değerleri kazanmaktadırlar. Bu çalışmanın amacı Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevine ait İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin hangi ulusal ve evrensel değerleri ilettiğini / sezdirdiğini tespit etmek ve iletilen / sezdirilen değerlerin 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki dağılımını belirlemektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın veri örneklemini, MEB yayınevine ait 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Ders kitaplarında yer alan okuma metinleri, “Değerler Tespit Formu (DTF)”na göre incelenerek hangi ulusal ve evrensel değerlerin metinler aracılığıyla iletiltiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmada MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerlerin iletimini istenen düzeyde gerçekleştirmediği ve 6. sınıfta değer iletiminin daha yoğun olduğu, 7 ve 8. sınıfta ise azaldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Değerler, değer iletimi, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf ders kitapları.

EXAMINATION OF TEXTS AT MEB 6, 7 AND 8. GRADE TURKISH COURSE TEXTBOOKS ACCORDING TO VALUE TRANSMISSION

ABSTRACT

In our contemporary society which humanistic emotions are corrupting due to increase in technological advances, there is a need for effective value education to train persons who are honest ambitious, hardworking and capable of empathy, who have respect for each other without losing feelings of love and tolerance, who give very importance to science and rationalism. Schools are social institutions which enable the continuity of society by

* Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü. El-mek: ecelikpazu@atauni.edu.tr

** Türkçe Öğretmeni, Erzurum Vali Vefik Kitapçıl İlköğretim Okulu., elmek: elifak82@hotmail.com

transmission of national and universal values. The course textbooks, which are an indispensable part of education process, have an important role in the transmission of values. Students gain national and universal values through the literary works in course textbooks which are established by benefiting from the richness of mother tongue and its vocabulary. The purpose of this study is to determine which national and universal values are delivered through the reading texts of Primary Education 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks, and to determine how these values are distributed at 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks. This study used document analysis method which is a qualitative research method. The sample of the survey is established of 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks which are published by National Education Ministry (MEB). By examining reading texts in the textbooks according to “Values Assessment Form (VAF)”, it is tried to determine which national and universal values are delivered through texts. In this study, it is found that, texts at MEB 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks did not deliver values at the desired level and value transmission is more intense at 6th grade and has been reduced at 7th and 8th grades.

Key Words: Values, value transmission, 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks.

GİRİŞ

Önem verdiğimiz ve bizim için değerli olduğunu hissettiğimiz her şey yaşamımızı anlamlı kılar. İnsanların bilgisini, görgüsünü, kültürünü ve yeteneklerini geliştirebilmeleri ancak eğitim sayesinde mümkündür. Eğitim aynı zamanda gelecek kuşaklara değer iletiminin yapıldığı bir süreçtir. “Bu süreç içerisinde öğretmenlerin sahip oldukları değerler öğrencileri etkileyecektir” (Sarı, 2005: 74). Çocuğun toplumun kabul ettiği değerler doğrultusunda eğitilmesi hem ailelerin hem de okulun ortak görevidir. Bununla birlikte yeni yetişen bir insan için hangi davranışların doğru, hangi davranışların yanlış olduğu, bir insanın yaşamını hangi temel değerlere göre yönlendirmesi gerektiği okul ders programlarında doğrudan ele alınan bir konu değildir. Çocukların hangi ahlakî değerlere göre yetiştirilmesi gerektiği hem ailenin hem okul eğitiminin hem de diğer toplumsal kurumların önemle üzerinde durması gereken bir husustur (Dilmaç, 2002: 3).

Sosyal bilimlerde ilk defa Znaniecki tarafından kullanılan “değer” kavramı Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995’ten aktaran Yılmaz, 2008: 44). Türk Dil Kurumunun güncel sözlüğünde değer sözcüğü, “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” (Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr>: ET: 02.04.2011) olarak tanımlanmaktadır. Bir kişinin veya sosyal grubun kabul ettiği standartlar, inançlar veya moral ilkeler olarak nitelendirilen değerler, bir davranış biçimini diğerine tercih etmede önemli bir rol üstlenerek davranışların kaynaklarını oluşturduğu gibi ölçütlerini de belirler ve o davranışın nasıl olduğuna karar verir (Collins English Dictionary, 1991: 1694’ten aktaran Sarı, 2005: 74).

Değerler, üzerinde çok durulan bir konu olmasına rağmen onun kavramsal alanı yeterince açıklığa kavuşturulamamıştır. Oysa bireylerin her davranışları dolaylı ya da dolaysız olarak değerler tarafından yönlendirilmektedir (Özguven, 1994: 349).

Değer, özel eylemleri ve amaçları yargılamada temel bir standart sağlayan ve bir grubun üyelerinin duygusal bağlılıklarıyla oluşmuş soyut, genelleştirilmiş davranış prensipleridir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/2 Spring 2011*

(Theodorson & Theodorson, 1979: 455'ten aktaran Sarı, 2005: 74). Toplum içerisindeki sosyal rollerin öğrenilmesi sonucu oluşan değerler bireylerin davranışlarını ve yaşam biçimlerini etkilemektedir.

Schwartz ve Sagie'e (2000) göre, bireylerin yaşamına yön veren, kural görevi gören, önem dereceleri farklı olan, arzulan amaçlar (Aktaran: Yılmaz, 2008: 50) olarak tanımlanan değerler, Rokeach'e (1973) göre ise, bireylerin ideal davranış tarzları ya da yaşam amaçları hakkındaki inançları olup, davranışa farklı tarzlarda rehberlik eden çok yönlü standartlar (Aktaran: Uyguç, 2003: 93) olarak tanımlanmaktadır. Rokeach'ın (1973) teorisine göre toplumsal ve bireysel olarak beğenilen, arzu edilen fikirlerin özü olan değerler bireylerin yalnızca davranışlarına değil aynı zamanda kararlarına, seçimlerine, tutum ve tavırlarına, görüş ve değerlendirmelerine, teşvik ve tavsiyelerine ve yorumlarına yön veren standartlardır (Rassin, 2010: 458). Değerlerin bireyin yetişkinliği boyunca sergilediği davranışların kalıcılığı ve kararlılığı ile ilgili olduğu farz edilmektedir (Bardi vd., 2009: 913).

Dönmezer'e (1994) göre, değerler sosyal ilişkilerin gelişmesine ve ihtilafların çözülmesine yardım etmektedir. Kişiler değerleri kabul etmekte ve yaptıkları muhakeme ve seçimlerde değerleri kullanmaktadırlar (Dönmezer, 1994'ten aktaran: Yılmaz, 2008: 51). Şüphesiz ki değerler, toplum içerisinde çeşitli sosyal rollere sahip olan bireylerin karşılaştıkları farklı durumlarda neyin iyi veya kötü, neyin faydalı veya zararlı olduğuna karar vermelerinde etkili olan ideal davranış sistemleridir.

Değer kavramı felsefenin de en eski konularından biridir. Etik, estetik, eğitim ve dinde değerler konusuyla ilgilenen aksiyoloji, felsefi bir disiplin olarak insan davranışlarını incelemekte ve bu davranışların dayandığı temel ilkeleri ve değerleri araştırmaktadır. Değer yargılarının özünü ve niteliklerini araştıran bir ahlak disiplini olan aksiyoloji, bu yönüyle değer felsefesi olarak da bilinir (Yılmaz, 2008: 45).

“Büyük ölçüde dil aracılığı ile bilgi, tecrübe ve değerler aktarma süreci” (Böreççi, 1997: 1) olarak tanımlanan eğitimin görevi, felsefenin biçimlendirdiği yaşayan değerler olarak inançlar, ilkeler ve tutumları birey davranışlarında gerçekleştirmeye çalışmak ve böylece bireyin yaşantısını istenilen düzeye ulaştırmaktır. Ancak bu yaşayan değerler, felsefe tarafından devamlı sorgulanarak değişmez kalıplar olmaktan çıkarılarak daha iyiye doğru düzeltilmeye çalışılır (Küken, 1996: 23). Felsefenin de eğitimin de temel konusu insandır. Eğitim, toplumun benimsediği insanı yetiştirmek ve istendik davranışları kazandırmak konusunda felsefenin belirlediği hedeflere ulaşma çabasıdır.

İnsanlar sahip oldukları değerler sayesinde yaşamı anlamlı kılarlar. Bu yüzden değerlerin eğitim öğretim sürecinde de önemli bir yeri vardır. “En genel anlamda eğitim, yürürlükteki değerlerin, bilgilerin ve hünelerinin yetişen kuşaklara iletilmesi, kazandırılması şeklinde tanımlanmaktadır ki bu tanım bile okullar ile değerler arasındaki ilişkiyi çok iyi açıklamaktadır.” (Yılmaz, 2008: 93) Okullar, ulusal ve evrensel değerlerin iletimini sağlayarak toplumların devamlılığını sağlayan kurumlardır. Bu açıdan eğitim sürecinin her kademesinde değer eğitimine verilmesi gereken önem göz ardı edilmemelidir.

Eğitim sistemimizin amacı öğrencilerimizi, küreselleşme sürecinde meydana gelebilecek bütün gelişme ve değişimlere uyum sağlayabilecek, “millî değerlere saygı duyan ve evrensel değerleri de benimseme konusunda sorun yaşamayacak” (Kan, 2009: 896), sağlıklı, dengeli, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip bir birey olarak yetişmelerini sağlamaktır. Kültürel birikimi yansıtan değerleri geliştirmeyi hedef alan anlayış, öğretim programlarına da yansıtılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yayımlanan 08.09.2010 tarihli ilk ders genelgesinde de değerlerimizin toplumsal dayanışma ve bütünleşmeye katkı sağlamak, diğer taraftan da bu kazanımlarımızın gelecek nesillere aktarılmasıyla bireysel ve toplumsal korunmayı sağlamak amaçlanmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/2 Spring 2011

Her toplum varlığını devam ettirecek, kendi kültürel kodlarını taşıyan nesiller yetiştirmek ister. Bu istek, derslerin, eğitim programlarının amaçlar bölümünde genel anlamda ifade edilir (Aşıcı, 2006: 247). Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programıyla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanarak (MEB, 2006: 3) değerler eğitimine verilmesi gereken önem vurgulanmıştır. Ana dili dersi değer kazanımından sorumlu bir derstir ve derste yapılan çeşitli etkinliklerle değerlerin kazanılması için doğal olanaklar sunar (Kılınç ve Gürler, 2011: 611). Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarının “Türk milletinin bütün fertlerini Atatürk ilke ve inkılâplarına ve Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlakî, insanî, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan yurttaşlar olarak yetiştirmek” şeklinde ifadesini bulan maddesi Türkçe Öğretimin Genel Amaçlarının belirli maddelerinde de benzer şekilde dile getirilmiştir:

1. *Madde: Dilimizin, millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri,*

9. *Madde: Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,*

10. *Madde: Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,*

11. *Madde: Millî, manevi ve ahlakî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.* (MEB, 2006: 4)

“Çocuklarda temel değerleri geliştirmek ilk önce anne ve babaların daha sonra eğitimcilerin görevidir. Çocukta yanlış gelişmiş bir değeri arzulanan başka bir değer ile değiştirmek, yeni bir değeri yerleştirmekten daha zordur. Bireysel değerlerin çoğu erken yaşta edinilse ve bilinçaltı düzeyinde bulursa da pek çok değer kavram yolu ile kazanılmakta ve toplumsal değerler yaşamımızın her aşamasında tutumlarımızı ve bireyler arası ilişki kalıplarını biçimlendirmektedir.” (Yılmaz, 2008: 52). Değerler bireyin toplumla uyumunu sağlar ve birey değerleri aileden, yakın çevreden, yazılı ve görsel materyallerden taklit, model alma ya da okuma (dil) yolu ile öğrenir (Şen, 2008: 768). Dil insanoğlunun en önemli ayırt edici özelliklerinden biridir. Dil ile kimlik kazanan insanoğlu, bireysel kimliğini de dil ile oluşturur (Kocaman, 2009: 23). Bu yüzden değer iletimi yapılırken birer araç olarak kullanılan metinlerde de öğrencilere vatandaş olarak nasıl olunması yani birtakım ulusal ve evrensel değerlere sahip olunması gerektiği konusunda ipuçları verilir. Böylece öğrenciler metinlerde kullanılan dil aracılığıyla planlı ve düzenli bir ortamda toplumun benimsediği ortak değerlerle bütünleşmiş birer kişilik kazanırlar. Bir milletin ortak değerlerinin paylaşımı o milletin dilini toplumsallaştırır. Ortak değerler de ancak dil yoluyla öğrenilir. Bu öğrenmeyi gerçekleştirmenin en önemli yollarından biri de öğrenciyi dilin bütün güzelliklerinin ve zenginliklerinin sunulduğu metinlerle karşılaştırmaktır. Çünkü dil öğretiminin en önemli amaçlarından birisi dil ile ilgili soyut bilgi düzlemindeki edinci, somut bir ürün olan edime dönüştürmeyi öğretmektir.

“Öğretim süreci boyunca öğretmenlerin, öğrencilerin ve yetişkinlerin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden” (Kılıç, 2006: 38) ders kitapları bilginin alınması, anlamlandırılarak özümsemesi ve hayata geçirilmesi konusunda etkili olan materyallerdir. Öğrencileri, küreselleşen dünyanın getirdiği şartlara uyum sağlayacak, her türlü sorunlarına çözümler üretecek bireyler olarak yetiştirmek ders kitaplarının öncelikli amaçları arasındadır. Köklerini bireysel ve toplumsal

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/2 Spring 2011*

dünyamızın sınırlarını oluşturan dil yoluyla aktarılan kültürel mirasımızdan alarak geliştirilen değerlerin iletimi şüphesiz ki dilimizin en güzel şekilde kullanıldığı metinler yoluyla olacaktır. Ders kitaplarında yer alan metinler Türkçe Dersi Öğretim Programında belirtilen amaçları gerçekleştirecek nitelikte metinler olmalıdır ki amaçlar ifade edilirken aslında kazandırılması gereken değerlerin iletimi de bu metinler sayesinde gerçekleştirilebilsin.

Programda yer alan amaçlar ders kitaplarında yer alacak metinlerin nasıl olması gerektiği konusunda da fikir vermektedir. Metinler, “hem dilin kültürel boyutunu hem ülkenin millî eğitiminin amaçladığı insanı hem de dünyaya açık bir insanı yetiştirecek özellikte” (Aşıcı, 2006: 247) olacak şekilde seçilmelidir. Türkçe ders kitabında yer alan metinler aracılığıyla öğrencilere toplumun temel değerleri tanıtılır. Bu açıdan eğitim-öğretim sürecinin vazgeçilmez bir parçası olan ders kitaplarının değerlerin sezdirilmesindeki / iletilmesindeki önemini göz ardı etmek mümkün değildir. Öğrenciler, ders kitaplarında yer alan ve ana dilinin her türlü imkânından ve söz varlığı zenginliğinden yararlanılarak oluşturulan edebî eserler yoluyla millî ve evrensel değerleri kazanmaktadırlar. Hedeflenen değerlerin öğrencilere kazandırılmasında öncü model olan öğretmenler, ders kitaplarındaki metinlerden büyük ölçüde faydalanmaktadırlar. Çocuklar ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla toplumdaki çeşitli sosyal rollerle karşılaşmakta, bu metinlerde yer alan millî ve evrensel değerlerin sezdirilmesi / iletilmesi ile iyi ve kötüyü, doğru düşünebilmeyi ve doğru davranmanın nasıl olması gerektiğini görmektedirler.

Amaç

Bu çalışmanın amacı Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevine ait İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin hangi ulusal ve evrensel değerleri ilettiğini / sezdirdiğini tespit etmek ve iletilen / sezdirilen değerlerin 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki dağılımını belirlemektir.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Örneklem olarak Millî Eğitim Bakanlığı yayınlarına ait 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları seçilmiştir.

Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 187).

MEB yayınevine ait 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinleri, “Değerler Tespit Formu”na (DTF) göre incelenerek hangi ulusal ve evrensel değerlerin metinler aracılığıyla iletildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Değerler tespit formu oluşturulurken Rokeach’ ın (1973) araç değerler ve amaç değerler tablosundan ve Schwartz ve Bilsky’ nin (1987) değerler listesinde yer alan değer kategorilerinden (güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrensellik, iyilikseverlik, gelenek severlik, uyma, güvenlik) yararlanılmıştır. Rokeach’ ın Değerler Sistemi değerler üzerine geliştirilen ölçeklerden en çok kabul görmüş olanıdır. 18 araç değerden (bağımsız olma, cesaret, dürüstlük, itaatkâr olma, kendine hâkim olma, mantıklı, neşeli, sevecen olma gibi) ve 18 amaç değerden (özgürlük, rahat bir yaşam, kendine saygı, dinî olgunluk, sosyal kabul gibi) oluşan Rokeach Value Survey (RVS) değerlerle ilgili daha objektif bir ölçeğin gerekliliği ile ilgili boşluğu doldurmak amacıyla oluşturulmuştur (Beatty vd., 1985: 181). Rokeach, değerlerin doğası üzerine bilişsel bir çerçevede teorik bir bakış açısı ve ölçme aracı geliştirmiş ve değerleri araç değerler ve amaç değerler olarak iki farklı şekilde ele almıştır. Amaç değerler toplum tarafından yaşamla ilgili ulaşılmak istenen idealize edilmiş durumları, araç değerler ise amaç değerlere ulaşmak için gerekli olan davranış tarzlarını içermektedir (Debats ve Bartelds,

Turkish Studies

www.summitcounselingassociates.com: 48; Johnston, 1995: 583; Clawsen ve Winsen, 1978: 397’ den aktaran Ünal ve Erciş, 2006: 28). Değerler tespit formu aracılığıyla MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerden elde edilen verilerin yüzde ve frekans analizleri yapılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Türkçe Öğretim Programı’nda hangi değerlerin hangi sınıf düzeyinde iletileceği ile ilgili açık bir bilgi bulunmamaktadır. Buna göre Tablo 1’ de ulusal değerlerin ders kitaplarındaki dağılımlarının yüzde ve frekans oranları incelendiğinde, 6. sınıfta vatan sevgisi (%39,28) ve kültürel mirasa ve tarihe duyarlılık (% 25); 7. sınıfta, kültürel mirasa ve tarihe duyarlılık (% 35) ve millî kimliğini tanıma (% 15); 8. sınıfta ise kültürel mirasa ve tarihe duyarlılık (% 33,33) ve millî kimliğini tanıma (% 20,83) değerlerinin ilk sırayı aldığı görülmektedir. “Komşuluk ve akrabalık ilişkilerine önem verme” değerine 6. sınıf ders kitabında hiç yer verilmezken 7. ve 8. sınıf ders kitaplarında % 10 ve % 12,5 oranlarında yer verilmiştir. Bu durumun, 7. ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan “Toplum Hayatı” temasıyla ilgili olduğu söylenebilir. 6. sınıf ders kitabında “Toplum Hayatı” temasının olmamasına paralel olarak “misafirperverlik” değeri ile ilgili bir ileti söz konusu değilken 8. sınıf ders kitabında bu temanın olmasına rağmen “misafirperverlik” değerine yer verilmemiş olması yine dikkatlere sunulan bir başka noktadır.

Tablo 1’e bakıldığında “ulusal bayramları bilme” ve “ulusal marşa duyarlılık” değerine üç sınıf düzeyinde de yeterli önem verilmemiştir. Dilin eğitim öğretim süreci boyunca yapılması gereken değer iletimindeki rolü göz önüne alındığında “dil bilinci” değerine de yeterli ölçüde önem verilmediği görülmektedir.

	6. sınıf ders kitabı		7.sınıf ders kitabı		8.sınıf ders kitabı	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Milli bilinç/milli kimliğini tanıma	6	21,4	6	15	5	20,83
Vatan sevgisi	11	39,28	4	10	2	8,32
Coğrafya (memleket sevgisi)	4	14,28	0	0	1	4,16
Bayrak sevgisi	1	3,57	2,5	2,5	0	0
Dil bilinci	1	3,57	4	10	1	4,16
Cumhuriyet	1	3,57	0	0	1	4,16
Gelenek ve görenekler	1	3,57	4	10	3	12,5
Ulusal bayramları bilme	0	0	0	0	1	4,16
Ulusal marşa duyarlılık	0	0	0	0	0	0

Turkish Studies

Kültürel mirasa ve tarihe duyarlılık	7	25	14	35	8	33,33
Komşuluk ve akrabalık ilişkilerine önem verme	0	0	4	10	3	12,5
Misafirperverlik	0	0	3	7,5	0	0

Tablo 1: 6, 7ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla iletilen ulusal değerlerin yüzde ve frekans analizleri.

Tablo 2’ de 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla iletilen evrensel değerlerin yüzde ve frekans oranları incelendiğinde aşağıda dikkatlere sunulan değerlerin en çok iletilen değerler olduğu görülmüştür:

6. sınıf ders kitabında: Sevgi (% 8,51), çalışkanlık/azim/kararlılık (% 6.91), cesaretli olma (% 5,85), sorumluluk (% 5,85), başarı (% 5,31), özgürlük (%4,78), umut (% 4,78), çevreye duyarlılık (% 4,25), güven duyma (% 3,72), bilimsellik/akılcılık (% 3,19), takdir etme/edilme (% 3,19), dayanışma ve yardımlaşma (% 3.18).

7. sınıf ders kitabında: Sevgi (% 10,84), dayanışma ve yardımlaşma (% 8,42), iyilikseverlik (% 6,02), çalışkanlık/azim/kararlılık (% 6,02), başarı (% 4,81), özgüven (% 4,81), sanata ve sanatçıya duyarlılık (% 4,81), şefkatli ve merhametli olma (% 3,61), saygı (% 3,61), cesaret (% 3,61), sorumluluk (% 3,61), çevreye duyarlılık (% 3,61), fedakârlık (% 3,61).

8. sınıf ders kitabında: Sevgi (% 11,47), çalışkanlık/azim/kararlılık (% 8,19), kendini tanıma/değerli hissetme (% 8,19), bilimsellik/akılcılık (% 6,55), dayanışma/yardımlaşma (% 4,91), uygarlık (% 4,91), sorumluluk (% 4,91), sanata ve sanatçıya duyarlılık (% 4,91), saygı (%3,27), barış (% 3,27), özgürlük (% 3,27), dürüstlük/sözünde durma (% 3,27), eşitlik/adalet(% 3,27), özgüven (% 3,27), güven duyma (% 3,27), empati kurabilme (% 3,27).

Tablo 2’de, belirlenen evrensel değerlerin metinler aracılığıyla doğrudan ya da dolaylı olarak iletimine bakıldığında 6. sınıf düzeyinde değer iletiminin daha yoğun olduğu, 7. ve 8. sınıf düzeyinde ise azaldığı görülmüştür.

“Temiz ve sağlıklı olmaya önem verme” değerine ise üç sınıf düzeyinde de yeterli derecede yer verilmediği görülmüştür.

Çevre bilinci oluşturmaya yönelik olarak “çevreye duyarlılık” değeri 6. sınıfta % 4,25, 7. sınıfta % 3,61 oranıyla yer bulurken bu değere 8. sınıf düzeyinde hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

İnsanlar arası ilişkileri düzenleyen değerlerden “işbirliği, bağışlama / özür dileme, hoşgörü ve saygı” değerine üç sınıf düzeyinde de istenen oranda yer verilmediği dikkat çekmektedir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin öğrencilere edebî zevk kazandırmada ve onların estetik duygularının gelişmesinde etkili rol oynadığı bilinmektedir. Ancak incelenen Türkçe ders kitaplarında “estetik” değerinin yeterince yer almadığı dikkat çekmektedir. Aynı doğrultuda “sanata ve sanatçıya duyarlılık” ve “yaratıcılık” değerlerine de üç sınıf düzeyinde yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir.

Turkish Studies

6. sınıf Türkçe ders kitabında “kanaatkâr / itaatkâr olma, teknolojik gelişmelere açık olma, iletişim kurabilme”; 7. sınıf Türkçe ders kitabında “barış, özgürlük, bağışlama / özür dileme, uygarlık bilinci, zamanı iyi kullanma, sadakat gösterme, iletişim kurabilme”; 8. sınıf Türkçe ders kitabında ise “inanç / dinî olgunluk, şefkatli olma, sabır, şükran duyma, bağışlama / özür dileme, zamanı iyi kullanma, kanaatkâr/itaatkâr olma, takdir etme / edilme, sadakat gösterme” değerlerini ileten metinlere yer verilmemiştir. Rokeach’ın araç değerler tablosunda yer verdiği “kendini denetleyebilme” değeri ile ilgili bir iletim söz konusu edilmemiştir.

	6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Sevgi	16	8,51	9	10,84	7	11,47
Saygı	5	2,65	3	3,61	2	3,27
Barış	5	2,65	0	0	2	3,27
Özgürlük	9	4,78	0	0	2	3,27
Hoşgörü	6	3,19	1	1,20	1	1,63
Dürüstlük/sözünde durma	3	1,59	2	2,40	2	3,27
Dayanışma /yardımlaşma	6	3,18	5	6,02	3	4,91
İyilikseverlik	4	2,12	5	6,02	1	1,63
İnanç/dini olgunluk	2	1,06	2	2,40	0	0
Şefkatli merhametli olma	5	2,65	3	3,61	0	0
Cesaretli olma	11	5,85	3	3,61	1	1,63
Sabır	5	2,65	2	2,40	0	0
Umut(ümit etme)	9	4,78	2	2,40	1	1,63
Şükran duyma	1	0,53	2	2,40	0	0
Bağışlama/özür dileme	1	0,53	0	0	0	0
Estetik	1	0,53	1	1,20	1	1,63
Uygarlık bilinci	4	2,12	0	0	3	4,91
Kanaatkâr/itaatkâr olma	0	0	1	1,20	0	0
Zamanı iyi kullanma	1	0,53	0	0	0	0
Sorumluluk sahibi olma	11	5,85	3	3,61	3	4,91
Eğitim	5	2,65	1	1,20	1	1,63
Başarı	10	5,31	4	4,81	1	1,63
Eşitlik/adalet	2	1,06	1	1,20	2	3,27
Takdir etme /edilme	6	3,19	2	2,40	0	0

Turkish Studies

Bilimsellik/akılcılık	6	3,19	2	2,40	4	6,55
Temiz ve sağlıklı olmaya önem verme	0	0	0	0	1	1,63
Sadakat gösterme	2	1,06	0	0	0	0
Alçakgönüllü olma	3	1,59	2	2,40	1	1,63
Yaratıcılık	1	0,53	0	0	0	0
Özgüven	9	4,78	4	4,81	2	3,27
Güven duyma	7	3,72	2	2,40	2	3,27
Çevreye duyarlılık	8	4,25	3	3,61	0	0
Sanata ve sanatçıya duyarlılık	2	1,06	4	4,81	3	4,91
Empati kurabilme	2	1,06	1	1,20	2	3,27
Kendini denetleyebilme	0	0	0	0	0	0
Kendini tanıma/değerli hissetme	4	2,12	1	1,20	5	8,19
Çalışkanlık/azim/kararlılık	13	6,91	5	6,02	5	8,19
Teknolojik gelişmelere açık olma	0	0	2	2,40	1	1,63
Fedakârlık	3	1,59	3	3,61	1	1,63
İletişim kurabilme	0	0	0	0	1	1,63

Tablo 2: 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla iletilen evrensel değerlerin yüzde ve frekans analizleri.

Sonuç ve Tartışma

Ulusal ve evrensel değerlerle donatılmış, kendisiyle ve toplumla barışık bireylerin yetiştirilmesinde dilin önemi göz ardı edilemez. Dilin bir sistem olarak öğrencilere sezdirilmesinde ve beceriye dönüştürülmesinde Türkçe dersinin önemli bir rolü vardır. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler hem dil bilgi ve becerisinin hem de değer ve bilgi bütünlüğünün öğrencilere tam anlamıyla kazandırılmasında kullanılacak en önemli araçlardır. Türkçe dersinde metinler üzerinde yapılan her türlü etkinlik(hikâye çözümlleme, anı, masal anlatma, metin oluşturma vb.) öğrencilere değerleri iletmek için doğal ortamlar oluşturur.

Çalışma, MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi değerleri ilettiği ve bu metinlerin değer iletimi açısından hangi düzeyde olduklarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Ders kitaplarında yer alan okuma metinleri Rokeach' ın (1973) araç değerler ve amaç değerler tablosundan ve Schwartz ve Bilsky' nin (1987) değerler listesinde yer alan değer kategorilerinden (güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrensellik, iyilikseverlik, gelenek severlik, uyuma, güvenlik) yararlanılarak hazırlanan "Değerler Tespit Formu"na göre incelenmiştir. Ancak yapılan çalışmada MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerlerin iletimini istenen düzeyde gerçekleştirmediği tespit edilmiştir. Konu ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda da benzer sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür (Şen, 2008; Somuncu, 2008;

Turkish Studies

Parlak yıldız, 2009; Karagöz, 2009). İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflar için hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuz Kitap' ta hangi sınıf düzeyinde hangi değerlerin iletilmesi gerektiği konusu ile ilgili açık bir bilgi bulunmamakta ancak 6. sınıfta “Sevgi”, 7. sınıfta “Millî Kültür”, 8. sınıfta “Toplum Hayatı” (MEB, 2006: 60) temalarının zorunlu temalar olduğundan bahsedilmektedir. Buna rağmen metin seçiminde değerlerin iletimi açısından yerinde seçimler yapılmadığı, ders kitaplarında yer alan metinlerin seçilen temalarla uyum sağlamadığı ve aynı metinlerin değer iletimi açısından dengeli bir düzeyde beklenen titizlikle seçilmediği söylenebilir. Ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla iletilen değerlere bakıldığında “sevgi” ve “çalışkanlık/azim ve kararlılık” değerinin üç sınıf düzeyinde en çok iletilen/sezdirilen değerler olduğu; ulusal değerlerden “vatan sevgisi”, “millî kimliğini tanıma” ve “kültürel mirasa ve tarihe duyarlılık” değerleri ilk sıraları alırken “dil bilinci oluşturma”, “bayrak sevgisi”, “ulusal bayramları bilme” ve “ulusal marş bilinci” değerlerinin iletiminin istenen düzeyde olmadığı görülmüştür. Rokeach'ın araç değerler tablosunda yer verdiği ve günümüz insanının en çok sahip olması gereken değerlerden “kendini denetleyebilme” değeri ile ilgili bir iletim söz konusu edilmemiştir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

1. İlköğretim öğrencileri için Türkçe Dersi Öğretim Programında hangi değerlerin iletilmesi gerektiği belirlenerek değerlerin ulaşılması istenen hedeflerle örtüşmesi sağlanabilir.
2. Öğrencilerin kimlik ve kişilik oluşumları üzerinde ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla iletilen/sezdirilen değerler sisteminin önemli etkisi vardır. Metinler bu dikkatle seçilirse eğitim sistemimizin belirlediği hedeflere ulaşmada kolaylık sağlanabilir.
3. Türkçe ders kitaplarında yer alacak edebî eserler amaca uygun olarak titiz bir taramadan geçirilerek mümkün olduğunca edebî zevke, aktarılacak değerlere ve programda belirtilen amaçlara uygun özelliklere sahip metinler seçilebilir.
4. Toplumdaki değişme ve gelişmelere paralel olarak “Öğrencilere hangi değerler iletilmeli/sezdirilmeli?” sorusunun cevabı da değişmektedir. Değerlerin bireyin yaşantısı, kişiliği, ilgisi, tutumu, duygu ve davranışlarıyla (Demirhan İşcan 2007) ilişkisinin olduğu göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Ders kitaplarında yer alan metinlerin öğrencilere değerleri öğrenme ve edime dönüştürme konusunda kaynaklık etmesi gerektiği göz önünde bulundurularak metinler bu titizlikle hazırlanabilir.

KAYNAKÇA

- ALTAN, Abdulkadir vd. (2007). **İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı**, Ankara: MEB Yayınları.
- ALTAN, Abdulkadir vd. (2009). **İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı**, Ankara: MEB Yayınları.
- AŞICI, Murat (2006). “Öğrenme Anlayışlarının Işığında Ders Kitabı Hazırlama Türkçe Örneği”, **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi** (Editörler: Özcan Demirel, Kasım Kıroğlu), Ankara: 2. Baskı, PegemA Yayıncılık.
- BARDİ, Anat vd. (2009). “The Structure of Intraindividual Value Change”, **Journal of Personality and Social Psychology**, Volume 97, Issue 5, November, p: 913-929.

- BEATTY, Sharon E vd. (1985). "Alternative Measurement Approaches To Consumer Values: The List of Values and the Rokeach Value Survey", **Psychology & Marketing**, Vol. 2 (Fall), 181-200.
- BÖREKÇİ, Muhsine (1997). "Türk Eğitim Sisteminde Öğretimin Konusu ve Öğretim Dili Olarak Türkçe", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S: 8, s. 23-32.
- DEBATS, D.L. and BARTELDS B.F., "The Structure of Human Values: A Principal Components Analysis of Rokeach Value.Survey(RVS), www.summitcounselingassociates.com (ET 05.03.2011).
- DEMİRHAN, İŞCAN Canay (2007). **İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği**, Ankara Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- DİLMAÇ, Bülent (2002). **İnsanca Değerler Eğitimi**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- EROL, Abdullah vd. (2008). **İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı**, İstanbul: MEB Yayınları.
- <http://www.sciencedirect.com>. (ET 11.02.2011).
- <http://www.tdkterim.gov.tr>. (ET 02.04.2011).
- JOHNSTON, Charles S. (1995). "The Rokeach Value Survey: Underlying Structure and Multidimensional Scaling", **Journal of Psychology**, Volume 129, Issue: 5.
- KAN, Çiğdem (2009). "Değişen Değerler ve Küresel Vatandaşlık Eğitimi", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, Eylül, Cilt: 17, No: 3, s. 895-904.
- KARAGÖZ, Beytullah (2009). **Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi (Muğla İli Örneği)**, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- KILIÇ, Durmuş (2006). "Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri", **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi** (Editörler: Özcan Demirel, Kasım Kıroğlu), Ankara: PegemA Yayıncılık.
- KILINÇ, Aziz ve AKYOL GÜRLER Şebnem (2010). "Türkçe Dersi ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Değerler Eğitiminin Karşılaştırmalı olarak İncelenmesi", III. Uluslar arası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı (Editör: İlyas Yazar), 16-18 Aralık, İzmir, s. 611-618.
- KOCAMAN, Ahmet (2009). **Dil ve Eğitimi Düşünmek**, İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- KÜKEN, Gülnihal (1996). **Felsefe Açısından Eğitim**, İstanbul: Alfa Basın Yayım Dağıtım.
- MEB (2006). **İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6,7 ve 8. Sınıflar)**, Ankara: MEB Yayınları.
- ÖZGÜVEN, İ.Ethem (1994). **Psikolojik Testler**, Ankara.
- PARLAKYILDIZ, Hayrettin (2009). "İlkokul İkinci Devrede Türkçe Ders Kitaplarındaki Moral Değerlere Kısa Bir Bakış (1948-1968 Yılları Arası)", **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, XXII (1), s. 245-262.
- RASSİN, R.N. Michal (2010). "Values Grading among Nursing Students-Differences between the Ethnic Groups", **Nurse Education Today**, Volume 30, Issue 5, July, Pages 458-463.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/2 Spring 2011

-
- SARI, Enver (2005). “Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, Cilt:3/ Sayı: 10, Temmuz, s. 73-88.
- SCHWARTZ, Shalom.H. and BILSKY, Wolfgas (1987). “Toward a Universal Psychological Structure of Human Values”, **Journal of Personality and Social Psychology**, Vol 53 (3), Sep., s. 550-562.
- SOMUNCU, Selim (2008). **İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Edebî Metinlerin Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi**, Afyonkarahisar: Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ŞEN, Ülker (2008). “Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Volume 1/5 Fall, s. 763-779.
- UYGUÇ, Nermin (2003). “Cinsiyet, Bireysel Değerler ve Meslek Seçimi”, **D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 1, s. 93-103.
- ÜNAL, Sevtap ve ERCİŞ Aysel (2006). “Tüketicilerin Kişisel Değerlerinin Satın alma Tarzları Üzerindeki Etkisi”, **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı 1, s. 23-48.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK Hasan (2008). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- YILMAZ, Kürşat (2008). **Eğitim Yönetiminde Değerler**, Ankara: Pegem Akademi.